

МАТЕРІАЛИ
XIII Міжнародної
науково-технічної конференції
“АВІА-2017”

19-21 квітня

Київ 2017

Міністерство освіти і науки України
Національна академія наук України
Національне космічне агентство України
Національний авіаційний університет
ДП «АНТОНОВ»
Національна Академія Авіації ЗАТ «Азербайджан Хава Йоллари»,
Азербайджан
Грузинський авіаційний університет, Грузія
Міжнародний університет логістики і транспорту у Вроцлаві, Польща
Польсько-український дослідний інститут, Польща
Технологічний університет Нінгбо, Китай
Коледж економіки та менеджменту Технологічного університету
Нінгбо, Китай
Вільнюський технічний університет ім. Гедимінаса, Литва
Нанчангський авіаційний університет, Китай

МАТЕРІАЛИ

ХІІІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ “АВІА-2017”

19-21 квітня

Київ 2017

ЗМІСТ

1. Захист цивільної авіації від кіберзагроз
2. Інформаційні системи та технології в авіаційній галузі
3. Автоматизовані системи управління технологічними процесами та рухомими об'єктами
4. Електротехнічні та світлотехнічні системи і комплекси
5. Методи та засоби технічної та медичної діагностики
6. Комп'ютерні системи
7. Математичне моделювання та чисельні методи
8. Англійська мова в науці та техніці: виклики сучасності
9. Управління складними системами
10. Електроніка
11. Організація повітряного руху, людський чинник в авіації
12. Системи зв'язку, навігації та спостереження
13. Імплементация безпілотних літальних апаратів в пілотований аеронавігаційний простір
14. Авіаційні телекомунікаційні системи
15. Авіаційні радіоелектронні системи та комплекси
16. Стан та перспективи розвитку авіоники
17. Сучасні технології підтримки льотної придатності повітряних суден
18. Автоматизація та енергозбереження на транспорті
19. Триботехнології та втомна міцність в авіаційній техніці
20. Енергетичні установки
21. Аеропорти та сучасні аеропортові технології
22. Аеродинаміка та безпека польотів
23. Міське, промислове, цивільне та транспортне будівництво
24. Дизайн архітектурного середовища
25. Біотехнологія в авіації
26. Дистанційні аерокосмічні дослідження
27. Хімічна технологія та інженерія
28. Авіаційна хімотологія та захист довкілля
29. Землеустрій, кадастр та моніторинг земель
30. Авіаційні транспортні технології
31. Менеджмент
32. Авіатransпортна логістика
33. Трансформація журналістики в контексті технологізації світу і процесів глобалізації
34. Україна на світовому ринку авіаційних послуг
35. Інформаційно-правові засади міжнародних відносин
36. Правове забезпечення єдиного повітряного простору
37. Мовна підготовка фахівців авіаційної галузі
38. Психологія безпечної експлуатації авіаційного транспорту
39. Людиномірність авіації в глобалізованому світі
40. Стратегії ІКАО в області безпеки авіації

34. Україна на світовому ринку авіаційних послуг

<i>Л.М. Ткачук</i> Актуальні загрози безпеці авіаційних подорожей	34.1
<i>О.А. Борисюк</i> Алгоритм дослідження рівнів розвитку регіональних авіатранспортних систем	34.5
<i>С.П. Фокін</i> Використання малої авіації у туризмі	34.9
<i>С.Г. Бляшук</i> Вимоги до працівників інноваційного типу на світовому ринку авіаційних послуг	34.14
<i>Н.С. Шалімова, Г.І. Кузьменко</i> Вплив системи оподаткування на позицію України в міжнародних рейтингах	34.17
<i>С.О. Біла</i> Диверсифікація авіаційних послуг в Україні в умовах глобалізації	34.22
<i>О.П. Пристайко</i> Забезпечення ефективності системи індикаторів оцінювання регіонального сталого розвитку	34.26
<i>Г. Я. Студінська</i> Реалізація стратегії бренд-орієнтованого розвитку економіки України	34.29
<i>А.А. Коцюба, А.З. Двейрин, В.А. Костюк, Я.О. Головченко</i> Современные тенденции в проектировании композитных авиаконструкций на ГП «Антонов»	34.34
<i>Л.М. Побоченко</i> Сучасні тенденції розвитку ринку авіаційних послуг України	34.39

35. Інформаційно-правові засади міжнародних відносин

<i>У.М. Білощена</i> Міжнародне право розвитку і продукування неоколоніалізму: корелятивний зв'язок	35.1
<i>К.А. Важна</i> Підходи до розуміння сутності тероризму та визначення поняття тероризму у доктрині міжнародного права	35.6
<i>І.П. Дерев'янюк</i> Діалектика співвідношення політики держав і міжнародного права	35.12
<i>О.В. Драчов</i> Особливості принципу «Fair play» у міжнародному спортивному праві	35.16

*К.А. Важна, к.ю.н.
(Київський національний університет культури і мистецтв, Україна,
Національний авіаційний університет, Україна)*

Підходи до розуміння сутності тероризму та визначення поняття тероризму у доктрині міжнародного права

Аналізуються доктринальні підходи до визначення поняття тероризму, а також доктринальні підходи до визначення сутності та ознак (характеристик) тероризму. Розкриваються позиції вчених щодо необхідності проведення відмінності між поняттями «тероризм» та «терористичний акт». Обґрунтовується доцільність визнання тероризму міжнародним злочиним.

Тероризм є багатоаспектним явищем, яке має складне історичне та соціально-політичне походження, охоплює різноманітні рівні і типи насилля. На сьогодні напрацьований великий об'єм міжнародно-правових актів щодо протидії тероризму. Проте, ескалація тероризму в сучасних умовах вказує на недостатню ефективність існуючих міжнародно-правових механізмів боротьби з тероризмом та на необхідність удосконалення таких механізмів або створення нових.

Однією з причин недостатньої ефективності протидії тероризму є відсутність у міжнародному праві (далі – МП) загальноприйнятого визначення тероризму [3, с. 148-150].

Перші спроби визначення тероризму на міжнародно-правовому рівні були прийняті ще в 30-х роках ХХ століття в рамках Ліги Націй. У 1937 році була відкрита для підписання Конвенція про попередження і припинення тероризму, під яким розумілися «злочинні дії, направлені проти держави, ціль або характер яких полягають у тому, щоб викликати жах у певних осіб або серед населення». Проте, дана конвенція не вступила в силу. У 1997 році Комісією міжнародного права було підготовлено новий Проект Кодексу злочинів проти миру і безпеки людства, у котрому до злочинів проти миру та безпеки людства був віднесений також міжнародний тероризм. Проте, даний документ не набрав чинності. З того часу на міжнародно-правовому рівні так і не було прийнято визначення тероризму [4, с. 108].

Український вчений професор В.Ф. Антипенко зазначає, що не зважаючи на відмінності у підходах спеціалістів до визначення тероризму, слід орієнтуватися на такі визнані більшістю юристів сутнісні характеристики терористичних методів дій: насильницька основа дій, політична мотивація і цілевизначення, використання залякування як інструменту досягнення цілі, умисел на спричинення невинних жертв і адекватних руйнувань [1, с. 590].

М.Л. Ентін, проаналізувавши визначення та правові оцінки тероризму, надані такими відомими фахівцями як Л.А. Моджорян, П. Уїлкінсон, В. Во, Н.Б. Крилов, Ю.А. Решетов, і знайшовши їх схожими, підсумовує, що акти тероризму переслідують політичні цілі, розраховані на залякування населення або частини населення; метою актів тероризму є примусити ті чи інші групи

осіб, які мають владу, протистоять владі чи її домагаються, і які не є жертвами нападу й не пов'язані з предметом посягання, піти на важливі політичні поступки [3, с. 150].

Питання визначення і сутності тероризму досліджував у своїй праці «Політичний тероризм» Алекс Шмідт. Автор зібрав 109 визначень тероризму і провів їх глибокий аналіз з метою виділення найважливіших елементів. А. Шмідт прийшов до наступних висновків: використання насилля зустрічається у 83,5 % визначень; політичне цілевизначення – у 95 %; залякування – 51 %; погроза і використання психологічного тиску – 47 %; наявність невинних жертв – 37,5 % [2, с. 250-251].

Із відсутністю у міжнародному праві загальноприйнятого визначення тероризму пов'язана проблема неоднорідності підходів до його (тероризму) сутності у міжнародно-правовій доктрині: деякі вчені визначають, що тероризм є міжнародним злочином або що тероризм є міжнародним злочином за звичаєвим міжнародним правом; інші відносять тероризм до злочинів міжнародного характеру (або транснаціональних злочинів) або згідно своїх переконань, або у зв'язку з тим, що вказане питання є спірним і у міжнародному праві немає положення, яке б визначало тероризм як міжнародний злочин; деякі автори вважають тероризм злочином за внутрішньодержавним правом або поділяють тероризм на міжнародний та внутрішньодержавний; більшість дослідників просто уникають відповіді на питання віднесення тероризму до якоїсь із категорій (міжнародних злочинів або злочинів міжнародного характеру) [3, с. 150-151].

Веспасіан Пелла у своєму меморандумі, що містив перелік міжнародних злочинів, пропонував віднести «акти тероризму, що впливають на міжнародні відносини» до категорії міжнародних злочинів [3, с. 237].

І.І. Карпец ще у 1979 році вказував у своїй праці: «сьогоднішній період із всією очевидністю показує небезпеку тероризму не просто як злочину міжнародного характеру, але і як міжнародного злочину...» [6, с. 68].

У доктрині інколи поняття «тероризм» та «терористичний акт» розглядаються як ідентичні (що в деякій мірі може бути зумовлено асоціюванням тероризму у діючих міжнародно-правових документах з «терористичними актами» та встановлення відповідальності лише індивідів, які є безпосередніми виконавцями терористичних актів). Такий підхід до визначення тероризму значно звужує сферу охоплення міжнародним правом вказаного злочину та зменшує ефективність МП у даному питанні. Дія міжнародно-правових механізмів із протидії тероризму, яка, таким чином, спрямована в основному на боротьбу з одним із засобів боротьби у тероризмі – терористичними актами, залишає за межами міжнародно-правового регулювання більшу частину протиправних та деліктостворюючих діянь у складному явищі тероризму [3, с. 151-152].

Багато вчених акцентують увагу на відмінностях та різниці між поняттями тероризм і терористичний акт. Як зазначає І.М. Рижов, терористичний акт – «це лише спосіб досягнення мети. Мета тероризму полягає не в здійсненні вибуху чи підпалу. Мета тероризму – вирішення соціального конфлікту». Тому, поряд із прямою протидією актам тероризму,

потрібно конструювати норми міжнародного антитерористичного права таким чином, щоб своїм впливом вони у повній мірі охоплювали причини й умови, які сприяють чи спричиняють виникнення тероризму [8, с. 193, 622]. З позицією про те, що терористичні акти не є самоціллю, а виступають засобом залякування та примушення влади задовольнити певні вимоги, погоджується велика кількість авторів [5, с. 40, 146].

За визначенням В.Ф. Антипенка, тероризм – це насильницьке протиборство, яке базується на конфлікті, і поряд з нанесенням збитків державі загрожує міжнародній безпеці та світопорядку і зумовлюється відмінністю політичних, економічних, етнотериторіальних і культурних інтересів груп держав, держав, народів, націй, соціальних груп і рухів, за умови використання хоча б однією із сторін терористичних актів як способу впливу на противника для досягнення політичних цілей. Терористичний акт, за визначенням вченого, – це злочинне загальнонебезпечне діяння в тероризмі зі створення умов впливу на міжнародну організацію, державу та їх представників, або на юридичних і фізичних осіб, або групу осіб з метою примушення здійснити або утриматися від здійснення певної дії, вчинене шляхом залякування при наявності наміру на заподіяння загибелі невинних людей [2, с. 274].

На думку В.Ф. Антипенка, загальним об'єктом міжнародного тероризму є міжнародні відносини і міжнародний правопорядок, а безпосереднім об'єктом є політичний режим, державний устрій, територіальна цілісність конкретних держав. Націленість тероризму на об'єкт державу утворює небезпеку для об'єкту, яким є світовий правопорядок у цілому [2, с. 279, 283-284]. Предметом посягання у тероризмі, на думку В.Ф. Антипенка, в основному є невинні люди і об'єкти матеріальної сфери. Випадкові жертви або руйнування матеріальних об'єктів, що завдають важкої шкоди невинним людям, властиві багатьом насильницьким злочинам, але саме в тероризмі вони фігурують у якості передбаченого, спланованого та обов'язкового елементу об'єкту злочину. Діяння, не пов'язані з наміром заподіяння загибелі невинних людей, утворюють інші, ніж тероризм, склади злочинів [2, с. 285, 287]. Деякі вчені, зокрема, В.П. Емельянов, А.В. Щеглов, розглядають невинних людей та об'єкти матеріальної сфери як безпосередній об'єкт тероризму, а державний устрій як загальний об'єкт посягання [5, с. 192, 194-195].

На думку багатьох фахівців з міжнародного права, тероризм є одним з найяскравіших прикладів того, що не лише індивіди, а й держави повинні нести відповідальність (з ознаками кримінальної) за міжнародні злочини [2, с. 274]. Вчена Кімберлі Н. Трапш висловлює думку про доцільність встановлення подвійної міжнародної відповідальності індивідів та держав за тероризм. При цьому вчена вказує, що індивіди повинні нести міжнародну кримінальну відповідальність, а держави – міжнародну відповідальність (у випадках, якщо держави беруть активну участь в актах тероризму, не перешкоджають тероризму або не видають осіб, винних у тероризмі). Вчена також вважає, що порушення державами зобов'язань щодо тероризму може дати поштовх до виконання Радою Безпеки ООН своїх функцій згідно Глави VII Статуту ООН [9, с. 10-12].

«Основна маса» сучасного тероризму здійснюється під прикриттям боротьби за політичну й економічну незалежність, самовизначення. Говорити про те, що терористичні групи в таких випадках діють від імені держави (у всякому разі, в прямій відкритій постановці питання) не завжди можна. При всій очевидності наявності державної підтримки тероризму кваліфікувати державу як суб'єкта тероризму в сучасному міжнародному кримінальному праві дуже важко [3, с. 156].

Як вказується у підручнику з міжнародного права під редакцією Ю.М. Колосова та Є.С. Кривчикової, показовою є назва пункту порядку денного Генеральної Асамблеї ООН, який розглядався протягом багатьох років: «Заходи щодо запобігання міжнародному тероризму, який загрожує життю невинних людей чи призводить до їх загибелі, або ставить під загрозу основні свободи, і вивчення корінних причин тих форм тероризму та актів насильства, які виникають з убогості, безвиході, бід та відчаю і спонукають деяких осіб жертвувати людськими життями, включаючи й свої власні, у прагненні домогтися радикальних змін». До таких причин Спеціальним комітетом з міжнародного тероризму віднесені, зокрема, таке що суперечить Статуту ООН застосування сили, агресія, порушення політичної незалежності, суверенітету і територіальної цілісності держав, расизм, політика геноциду, фашизм та неофашизм, політична, соціальна і економічна несправедливість, порушення прав людини, бідність, голод, злидні, страждання та ін. Генеральна Асамблея ООН неодноразово (в резолюціях 42/159 від 1 грудня 1987 р., 44/29 від 4 грудня 1989 р., 46/51 від 9 грудня 1991 р.) зверталася із закликом до держав та органів ООН сприяти поступовій ліквідації корінних причин міжнародного тероризму, приділяючи «особливу увагу всім ситуаціям, включаючи колоніалізм, расизм та ситуації, пов'язані із масовими і грубими порушеннями прав людини та основних свобод, а також ситуації, що склалися у результаті іноземного панування і окупації, які можуть викликати міжнародний тероризм й поставити під загрозу міжнародний мир та безпеку» [7, с. 496]. Президент Санкт-Петербурзького кримінологічного клубу, професор Д.А. Пестяков зазначає, що «дії терористів можуть виражати відчай від неможливості відстояти свої інтереси іншим шляхом, прагнення звернути увагу суспільства на проблему і т.д.» [3, с. 157-158].

Деякі вчені навіть характеризують тероризм як «війну ХХ століття». Єгепетський політолог М. Сід-Ахмед зазначає: «Технологічний розвиток, який досяг непередбачуваних рівнів, призвів до того, що війна у класичному значенні слова стала неможливою, якщо не абсурдною. Оскільки абсурдність війни не означає закінчення конфлікту, боротьба тепер загрожує прийняти інші форми із специфічної точки зору, тероризм може розглядатися як продовження війни, а не лише політики іншими засобами» [3, с. 157].

У тероризмі зв'язок держави та індивідів, як можливих суб'єктів злочину, виглядає неоднозначно. Переважна більшість терористичних груп і рухів не є представниками офіційних структур або органів держави. У той самий час ескалація терористичної боротьби все більше виявляє присутність інтересів держав і активізацію ними спонсорвання тих чи інших терористичних угруповань [2, с. 291-292; 9, с. 1; 7, с. 495].

До тероризму із застосуванням терористичної тактики боротьби (терористичних актів) може вдаватися й сильна економічно і військово розвинута держава. Така держава не бажає вступати у відкриту війну, адже в такому випадку вона буде визнана агресором і, можливо, їй доведеться понести відповідальність за міжнародним правом. Тому сьогодні навіть для економічно і військово розвинутих держав замість агресії (відкритої війни) може бути набагато вигіднішим вдаватися до тероризму шляхом створення терористичної організації, яка в реальності хоча і діє під контролем (і внаслідок фінансування) уряду вказаної держави, проте, офіційно не визнає зв'язку з нею. В даному випадку зв'язок держави-організатора тероризму і безпосередніх виконавців терористичних актів може бути важко, проте, можливо встановити і довести (зокрема, шляхом встановлення джерела фінансування чи постачання зброї і військової техніки). Навіть за відсутності спеціального міжнародно-правового конвенційного регулювання такого виду тероризму, описана схема використання тероризму державою може кваліфікуватися як агресія із використанням терористичних актів як методів боротьби (як заборонених методів ведення військових дій). Таким чином, описана схема застосування державою тероризму підпадатиме під сферу регулювання міжнародного права збройних конфліктів, норм міжнародного права спрямованих на боротьбу з агресією та ін.

Висновки

Резюмуючи вищевикладене, підкреслимо, що тероризм становить серйозну загрозу міжнародному миру й безпеці. На сьогодні напрацьований великий об'єм міжнародно-правових актів щодо протидії вказаному злочину, проте, ефективність міжнародно-правової протидії тероризму залишається вкрай низькою. Причинами недостатньої ефективності міжнародного права у протидії вказаному злочину, зокрема, є відсутність загальноприйнятого визначення тероризму у міжнародному праві та відсутність міжнародно-правової норми, яка б кваліфікувала тероризм як міжнародний злочин.

Міжнародний тероризм у багатьох випадках виступає явним і грубим порушенням Статуту ООН, про що свідчать характер, тяжкість і масштаб даного правопорушення. Тому, на нашу думку, доцільними видаються позиції вчених про віднесення тероризму до категорії міжнародних злочинів.

Список літератури

1. Антипенко В. Ф. Міжнародно-правова оцінка тероризму / В. Ф. Антипенко // Міжнародне право : [збірник] / [Ліпкан В. А., Антипенко В. Ф., Акулов С. О. та ін.]; за заг. ред. В. А. Ліпкана. – К. : КНТ, 2009. – С. 590-620.
2. Антипенко В. Ф. Теории мирового развития и антитеррористическое право. Логика сопрягаемости / В. Ф. Антипенко. – К., 2007. – 400 с
3. Важна К. А. Концепція кримінальної відповідальності держави : дис. ...кандидата юрид. наук: 12.00.11 / Важна Катерина Анатоліївна. – К., 2013. – 243 с.

4. Громівчук І. М. Міжнародно-правове визначення тероризму як основа для ефективної боротьби з ним / Іванна Михайлівна Громівчук // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія: економіка, право, політологія, туризм. – Київ : НАУ, 2011. – Т.2. -№ 4. – С. 108-112.

5. Емельянов В. П. Терроризм и преступления с признаками терроризирования: уголовно-правовое исследование / В. П. Емельянов. – СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2002. – 291 с.

6. Емельянов В. П. Терроризм и преступления террористической направленности / В. П. Емельянов. – Харьков: «Рубикон», 1997. – 176 с.

7. Международное право : [учебник] / [Абашидзе А. Х., Анисимов Л. Н., Бобылев Г. В. и др.] ; отв. ред. Ю. М. Колосов, Э. С. Кривчикова. – М. : Международные отношения, 2005. – 816 с.

8. Рижов І. М. Основи теророгенності соціальних процесів і систем у сфері міжнародних відносин / І. М. Рижов // Міжнародне право: [підруч.] / [Ліпкан В. А., Антипенко В. Ф., Акулов С. О. та ін.] ; за заг. ред. В. А. Ліпкана. – К. : КНТ, 2009. – С. 621-669.

9. Trapp K. N. State responsibility for international terrorism / Kimberley N. Trapp. – New York: Oxford University Press, 2011. – 320 p.